

УДК 81'243:378.147

І. В. Тимошук,

кандидат педагогічних наук

(Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, м. Київ)

i_timoshuk@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ СТУДЕНТАМ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті визначено цілі та зміст професійно-орієнтованого навчання, висвітлено особливості викладання англійської мови студентам економічних спеціальностей у сучасних умовах розвитку суспільства та його інтеграції у міжнародний простір, розкрито сутність методів викладання іноземної мови, які необхідні для успішного проведення заняття та досягнення поставленої мети. Зроблено висновок щодо необхідності вищим навчальним закладам приділяти особливу увагу викладанню англійської мови професійного спрямування.

Актуальність теми дослідження. Процес реформування системи освіти в Україні, зумовлений потребами часу, передбачає сьогодні підготовку кваліфікованих спеціалістів із високим рівнем знання іноземної мови. Конкурентоспроможність сучасного фахівця залежить не тільки від оволодіння студентом майбутньою спеціальністю, але і від його різнобічної гуманітарної культури, творчого мислення, вихованості та, в передусім, знання іноземних мов. У сучасних умовах іноземне спілкування стає суттєвим компонентом професійної діяльності. Саме тому все більше уваги приділяється врахуванню фахової специфіки при вивченні іноземної мови, її спрямованості на реалізацію завдань професійної діяльності. Відповідні нові вимоги висуваються до методики викладання іноземних мов у різних навчальних закладах. Триває постійний пошук шляхів удосконалення системи навчання [1; 2].

До основних завдань цієї статті належать:

- визначення цілей та змісту професійно-орієнтованого навчання;
- розкриття сутності методів та методик при викладанні іноземної мови професійного спрямування.

Аналіз останніх досліджень. Останнім часом все більше уваги приділяється питанням викладання іноземної мови за професійним спрямуванням, хоча уже протягом багатьох років не один дослідник намагався розкрити суть та проблематику викладання англійської мови професійного спрямування для немовних ВНЗ.

До цього числа належать відомі вітчизняні вчені-методисти, якими було створено низку методик. Серед них, зокрема, Е. Мірошніченко, І. Онісіна (для ВНЗ економічного профілю), Л. Котлярова, Г. Савченко (для майбутніх юристів), О. Петрашук, М. Задорожна (для медичних ВНЗ), А. Ємельянова, О. Тарнопольський (для студентів технічних спеціальностей), Л. Морська (для майбутніх учителів фізичного виховання), Л. Манякіна (для студентів торговельно-економічних спеціальностей), Ю. Друзь (для майбутніх менеджерів), Р. Зайцева (для студентів вищих військових навчальних закладів), Г. Турчинова (для майбутніх біологів), О. Калашнікова (для майбутніх бібліотекарів), Т. Алексеева, Л. Ананьєва (для студентів філологічних спеціальностей), С. Козак (для майбутніх фахівців морського флоту), М. Галицька (для майбутніх працівників сфери туризму), Л. Логутіна (для майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності).

На цей момент у галузі викладання іноземної мови професійного спрямування досягнуто значних успіхів. Про це свідчать дослідження О. Тарнопольського та С. Кожушко [3], З. Корневої [4]. Зарубіжні дослідники теж приділяють велику увагу навчанню іноземної мови професійного спрямування: S. Burger, M. Wesche, M. Migneron [5], N. Cloud, F. Genesee та E. Hamayan [6], J. Crandall [7] та ін.

Проблема професійно-орієнтованого навчання іноземної мови досліджувалась багатьма авторами, але, не зважаючи на це, її актуальність не втрачається й у наш час. У зв'язку з тим, що наша країна дедалі швидше інтегрує у міжнародний простір, вимоги до майбутнього фахівця, незалежно від його спеціальності, надзвичайно зростають, особливо це стосується володіння іноземними мовами. Нажаль, сьогодні не всі випускники ВНЗ відповідають вимогам, які диктує нам час.

Виклад основного матеріалу. В сучасному світі розвиток міжкультурної комунікації, зміна соціально-політичної ситуації у країні, розвиток міжнародних ділових контактів, створення багаточисельних спільних підприємств, розширення міжнародного співробітництва в різних сферах діяльності ставлять завдання володіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування спеціалістів будь-якого профілю на основі характерних особливостей професії або спеціальності. Навчання англійської мови професійного спрямування базується, передусім, на врахуванні потреб студентів у вивченні іноземної мови, що диктуються характерними особливостями професії або спеціальності. Новий рівень міжкультурної комунікації серед спеціалістів призвів до необхідності трансформації у системі професійної підготовки студентів немовних ВНЗ, до введення багатоаспектного соціокультурного викладання іноземної мови професійного спрямування.

Навчання іноземних мов у немовному ВНЗ передбачає оволодіння студентами навичками й уміннями іншомовної комунікації у суто професійних цілях. Головною метою професійного навчання є формування особистості фахівця, який ефективно здійснює трудову діяльність [1: 8]. Іншими словами, воно має забезпечити не тільки оволодіння сукупністю знань і умінь, включаючи комунікативну компетенцію іноземною мовою, що вивчається, а й формування професійно значущих якостей особистості, що посилює і робить значущим соціальний аспект будь-якого професійно-орієнтованого навчання. Важливу роль у цьому процесі відіграє мотивація вивчення іноземної мови, яка виражається в потребі організувати професійну комунікацію, у тому числі іноземною мовою. Тому однією із головних особливостей іноземної мови як навчальної дисципліни є професійно-орієнтований характер, що має відображатися у цілях та змісті навчання [8].

На жаль, на сьогоднішній день у навчальному процесі немовних вищих навчальних закладів ще наявні стереотипи, які орієнтують зміст професійної освіти тільки на профільюючі дисципліни, має місце недооцінка іноземної мови як складової професійної підготовки сучасного фахівця, як засобу формування професійної іншомовної мовленнєвої компетенції студента. Але сьогодні існує об'єктивна потреба у вивченні іноземної мови, що пов'язана з орієнтацією на партнерство із зарубіжними країнами та на міжнародні стандарти. Підвищується роль іноземної мови не тільки як засобу професійного спілкування, але й як засобу досягнення соціальних ролей.

Викладання англійської мови як іноземної давно визначило зміни в педагогічних методах і по сьогоднішній день продовжує це робити. При виборі сфер та ситуацій професійного спілкування необхідно виходити з реальних потреб фахівця. Економіст користується іноземною мовою насамперед у процесі пошуку та обробки нової професійно значущої інформації, при роботі з аутентичними текстами з фахової літератури, періодичними виданнями, монографіями, статтями, довідковою літературою; тому переважна більшість інформаційних ресурсів Інтернет та інших пошуково-бібліотечних баз даних англійськомовні; крім того, іноземна мова необхідна в ході усної мовленнєвої діяльності для забезпечення обміну інформацією у ситуаціях обговорення проблем професійного характеру на конференціях, семінарах, зустрічах, у процесі наукової співпраці. Також робочою мовою переважної більшості міжнародних конгресів залишається англійська мова.

Основною ціллю при викладанні іноземної мови за професійним спрямуванням має бути уміння викладача зацікавити студента.

Найбільшу зацікавленість студенти виявляють, коли матеріал побудовано на основі обраної ними спеціальності, що стимулює вивчення іноземної мови, підвищуючи і розширюючи їхні професійні знання. У центрі навчального процесу знаходиться особистість студента, його потреби та можливості розвитку. Роль викладача при цьому полягає у створенні сприятливих дидактичних умов для освоєння навчально-професійного матеріалу, мотивації та стимулювання інтелектуального розвитку та креативності студентів.

Наступним, не менш важливим питанням, є питання пошуку та відбору навчального матеріалу, який є основою змісту навчання англійської мови за професійним спрямуванням, як зазначає Г. Барабанова, у немовному ВНЗ універсальною дидактичною одиницею професійно-орієнтованого навчання є автентичний текст, який надає фактологічний матеріал для організації навчального спілкування [9: 62].

Від змісту тексту залежить ефективність організації навчальної інтерактивної діяльності з розуміння смислової інформації та результативність засвоєння термінологічної лексики при вживанні її у висловлюванні студентів. Наявність у текстах таблиць, схем, графіків, та інших паратекстуальних засобів сприяє кращому розумінню студентами термінологічних одиниць та вираженою з їхньою допомогою фахової інформації. Англійськомовні автентичні тексти є цінним інформаційним та пізнавальним матеріалом, який доповнює отримані студентами під час вивчення спеціальних дисциплін знання. Тексти за фахом є джерелом словникового запасу студентів, прикладом вживання термінологічної лексики у контексті, що допомагає конкретизувати значення слів, пояснити й уточнити випадки їх вживання відповідно до усталених мовних норм і стандартів [9: 67].

Варто зазначити, що матеріал, відібраний для вивчення іноземної мови, має характеризуватися такими ознаками: актуальність змісту, інформативність, відповідність тематиці спілкування, вмотивованість професійною діяльністю студента [8].

Важливо використовувати автентичні джерела науково-популярної літератури, періодичних видань останніх років, Інтернету, а також використовувати новітні методи та засоби навчання у процесі навчання іноземних мов, наприклад, комп'ютерні та Інтернет-технології, блоги, вебресурси, метод проектів і т. д.

Усі ці можливості варто активно використовувати під час вивчення іноземної мови. Оволодіння комунікативною й міжкультурною компетенціями неможливе без практики спілкування, і використання Інтернет-контенту. Віртуальне середовище дозволяє вийти за часові й просторові межі, надає можливість аутентичного спілкування з реальними співрозмовниками на актуальні для обох сторін теми. Однак не можна забувати, що Інтернет – це лише допоміжний технічний засіб, продиктований часом. Для

досягнення оптимальних результатів необхідно грамотно інтегрувати його використання в навчально-виховний процес [10: 71].

Незважаючи на позитивні сторони усього вище сказаного, кожен викладач повинен пам'ятати про те, що ретельно підібраний матеріал до тієї чи іншої теми, використання новітніх технологій та методів не є запорукою вдалого проведення заняття та, як результату, розуміння поданого матеріалу. Саме тому існує чимало методик викладання іноземної мови, про які ми не повинні забувати та використовувати на своїх заняттях залежно від того, які цілі були перед нами поставлені.

За всю історію людства було розроблено безліч різних освітніх методик. Спочатку всі способи навчання іноземним мовам запозичувалися з програм, розроблених для навчання так званим "мертвим мовам" – латині і грецькій, у межах яких практично весь освітній процес зводився до читання і перекладу.

Саме такий метод, основи якого були закладені просвітителями ще наприкінці XVIII століття, оформився до середини XX-го під назвою "Grammar-translational method" (граматико-перекладний метод).

Відповідно до даного методу, володіння мовою є володіння граматикою і словником. Процес вдосконалення розуміється як рух від однієї граматичної схеми до іншої. Таким чином, викладач, що планує курс за цим методом, спочатку думає про те, які граматичні схеми він хоче висвітлити. Потім під ці теми підбираються тексти, з яких виділяються окремі пропозиції, і закінчується все перекладом. Спочатку – з іноземної мови на рідну, потім – навпаки. Що стосується тексту, зазвичай це буває так званий штучний текст, в якому практично не приділяється значення глузду (не настільки важливо, що ти скажеш, важливо те, як ти це скажеш).

У середині 50-х стало очевидно, що метод не відповідає сформованим на той час вимогам лінгвістики. Результатом стало зародження величезної кількості різних методик.

Згідно методу під назвою "Silent way" (метод мовчання), що з'явився в середині 60-х років, принцип навчання іноземної мови полягає в наступному. Знання мови спочатку закладено в тій людині, яка хоче його вивчити, і найголовніше – не заважати учню і не нав'язувати точку зору викладача.

Ще один цікавий метод називається "Total-physical response" (метод фізичного реагування). Основне правило цього методу свідчить: не можна зрозуміти те, чого ти не пропустив через себе.

Наступний спосіб вивчення іноземних мов, про який хотілося б розповісти, з'явився в кінці 70-х років. Називається він "Audio-lingual method" (аудіолінгвістичний метод). Його суть полягає в наступному: на першому етапі навчання студент багато разів повторює почуте слідом за викладачем або фонограмою. І тільки починаючи з другого рівня, йому дозволяється говорити одну-дві фрази від себе, все інше складається знову-таки з повторів [11: 59].

Вартим уваги є метод "Мовного занурення". Його особливість полягає у тому, що ми ставимо студентів у ситуації, коли вони повинні використовувати іноземну мову, незалежно від того знають її чи ні. Це створює швидкість вивчення, але, нажаль, не точність використання.

Цікавим щодо вивчення іноземної мови є підхід розроблений Полем Роу. Спочатку він був направлений лише на некваліфікованих, недосвідчених людей, які навчаються мові в щоденних ситуаціях. Тим не менш, досвідчені викладачі також позитивно реагують на його простоту. Суть методу полягає в тому, що мовні елементи, як правило, вивчаються, використовуючи флеш карти. Існує акцент на вивчення мови в контексті та багатофункціональній практиці [12].

70-ті роки ознаменувалися появою і так званого комунікативного методу, основна мета якого – навчити людину спілкуватися, зробити так, щоб його мова була зрозуміла співрозмовнику. Відповідно з цією методикою, досягти цього можна, навчаючи людини в так званих природних умовах – природних, передусім, з точки зору здорового глузду.

Сучасний комунікативний метод являє собою гармонійне поєднання багатьох і багатьох способів навчання іноземним мовам, перебуваючи, напевно, на вершині еволюційної піраміди різноманітних освітніх методик ... [11: 61]. І, незважаючи на критику, на сьогоднішній день він залишається одним із найпопулярніших методів викладання, особливо в Європі [12].

Відомо, що в останні десятиліття є популярним "Змішаний тип навчання" іноземним мовам, а згадані нами методи є лише частиною з числа тих, які існують у світі. Отже, викладач, як майстер своєї справи, повинен вміти поєднати усі новітні технічні досягнення, методи та методики, щоб у жодному разі не перенавантажити студента та не завадити йому максимально отримати необхідні знання.

Висновок. На сьогоднішньому етапі розвитку суспільства, яке дедалі швидше інтегрує у міжнародний простір, вивчення іноземних мов, а особливо англійської, стає надзвичайно важливим. Особливо це стосується майбутніх економістів, фінансистів, які в силу нинішньої актуальності своєї професії покликані не лише проявляти високий професіоналізм, але й забезпечувати потреби сьогодення – можливості співпрацювати з іноземними партнерами, інвесторами тощо. Тому, вищі навчальні заклади повинні приділяти особливу увагу викладанню англійської мови професійного спрямування, що має свою специфіку та особливості. Застосування новітніх технологій, вдало підібраний матеріал, який включав би в себе усі необхідні аспекти, правильно визначений метод викладання матеріалу, а головне, уміння донести його до слухача – запорука успішно проведеного заняття з англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Поляков О. Г. Профильно-ориентированное обучение английскому языку / О. Г. Поляков // Иностранные языки в школе. – 2004. – № 3. – С. 6–11.
2. Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. українського видання С. Ю. Ніколаєва]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Тарнопольський О. Б. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою : [посібник для студентів вищих навчальних закладів] / О. Б. Тарнопольський, С. П. Кожушко. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 288 с.
4. Корнева З.М. Концептуальні засади створення підручника в експериментальній методиці навчання іноземних мов / З. М. Корнева // Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. – Серія "Педагогіка і психологія". – 2011. – № 1(1). – С. 79–83.
5. Burger S. "Late, late immersion" : Discipline-based second language teaching at the University of Ottawa / Burger S., Wesche M., Migneron M. // Johnson & Swain (eds.). 1997. – P. 65–84.
6. Cloud N. Literacy Instruction for English Language Learners / Cloud Nancy, Genesee Fred, Hamayan Else. – Portsmouth : Heinemann, 2009. – 32 p.
7. Crandall J. Content-centered instruction in the United States. Annual Review of Applied Linguistics. – 1992. – № 13. – P. 111–126.
8. Пенина Л. С. Профессионально ориентированное обучение английскому языку студентов юридического факультета [Електронний ресурс] / Л.С. Пенина // Архив конференций ООО "Руснаучкнига", Publishing house Education and Science s.r.o. – Режим доступа : http://www.rusnauka.com/1_NIO_2011/Pedagogica/77217.doc.htm.
9. Барабанова Г.В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання в немовному ВНЗ / Г.В. Барабанова. – К. : ІНКOS, 2005. – 101 с.
10. Крат О.І. Компоненти системи навчання іноземної мови професійного спрямування через зміст професійної діяльності / О. І. Крат // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. – Серія "Педагогіка і психологія". – 2011. – № 2(2). – С. 69–74.
11. Расторгуев В. Методы изучения иностранного языка. Экскурс в методологию / Владимир Расторгуев // Образование и бизнес. – 1999. – № 5. – С. 57–62.
12. English language teaching [Elektronnyi resurs] // ESL Job. project. com. – Rezhym dostupu : http://www.esljobproject.com/esl_info/methods-approaches.html.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Poliakov O. G. Profil'no-orientirovannoe obuchenie angliiskomu yazyku [The Professionally-Oriented Teaching of the English Language] / O. G. Poliakov // Inostrannye yazyki v shkole [Foreign Languages at School]. – 2004. – № 3. – S. 6–11.
2. Rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia [Recommendations On the Language Education : Learning, Teaching and Evaluation] / [nauk. red. Ukrains'kogo vydannia S. Yu. Nikolaeva]. – K. : Lenvit, 2003. – 273 s.
3. Tarnopol'skyi O. B. Metodyka navchannia studentiv vyshchych navchal'nykh zakladiv pys'ma angliiskoiu movoiu [Methods of the Students' English Language Writing Teaching of the Higher Educational Institutions] : [posibnyk dlia studentiv vyshchych navchal'nykh zakladiv] / O. B. Tarnopol's'kyi, S. P. Kozhushko. – Vinnytsia : Nova Knyga, 2008. – 288 s.
4. Korneva Z. M. Kontseptual'ni zasady stvorennia pidruchnyka v eksperentsiinii metodytsi navchannia inozemnykh mov [Conceptual Bases of Creating a Textbook in the Experiential Method of Foreign Languages Teaching] / Z. M. Korneva // Visnyk Dnipropetrovs'kogo universytetu ekonomiky ta prava imeni Alfreda Nobelia [Dnipropetrovs'k Economics and Law Alfred Nobel University Journal]. – Seriiia "Pedagogika i psykholohiia". – 2011. – № 1(1). – S. 79–83.
5. Burger S. "Late, late immersion" : Discipline-based second language teaching at the University of Ottawa / Burger S., Wesche M., Migneron M. // Johnson & Swain (eds.). 1997. – P. 65–84.
6. Cloud N. Literacy Instruction for English Language Learners / Cloud Nancy, Genesee Fred, Hamayan Else. – Portsmouth : Heinemann, 2009. – 32 p.
7. Crandall J. Content-centered instruction in the United States. Annual Review of Applied Linguistics. – 1992. – № 13. – P. 111–126.
8. Penina L. S. Professional'no orientirovannoe obuchenie angliiskomu yazyku studentov yuridicheskogo fakul'teta [The Professionally Oriented Teaching of the English Language of the Law Faculty Students] [Elektronnyi resurs] / L. S. Penina // Arkhiv konferentsiiyi ООО "Rusnauchkniga", Publishing house Education and Science s.r.o. [The Archive of the Conference ООО "Russian Scientific Book", Publishing house Education and Science s.r.o.]. – Rezhym dostupu : http://www.rusnauka.com/1_NIO_2011/Pedagogica/77217.doc.htm.
9. Barabanova G. V. Metodyka navchannia profesiino-orientovanogo chytannia v nemovnomu VNZ [Methods of Teaching of Professionally-Oriented Reading in the Nonlinguistic Higher Educational Institutions] / G. V. Barabanova. – K. : INKOS, 2005. – 101 s.
10. Kрат O. I. Komponenty systemy navchannia inozemnoi movy profesiinogo spriamuvannia cherez zmist profesiinoy diial'nosti [Components of the Professionally Directed Foreign Language Teaching System throughout the Content of the Professional Activity] / O. I. Kрат // Visnyk Dnipropetrovs'kogo universytetu imeni Alfreda Nobelia [Dnipropetrovs'k Economics and Law Alfred Nobel University Journal]. – Seriiia "Pedagogika i psykholohiia". – 2011. – № 2 (2). – S. 69–74.

11. Rastorguev V. Metody izucheniia inostrannogo yazyka. Ekskurs v metodologiiu [Methods of the English Language Teaching. The Excursion into the Methodology] / Vladimir Rastorguev // Obrazovanie i biznes [Education and Business]. – 1999. – № 5. – S. 57–62.
12. English language teaching [Elektronnyi resurs] // ESL Job. project. com. – Rezhym dostupu : http://www.esljobproject.com/esl_info/methods-approaches.html.

Матеріал надійшов до редакції 13.02. 2013 р.

Тимошук И. В. Особенности преподавания английского языка профессионального направления для студентов экономических специальностей.

В статье определены цели и содержание профессионально-ориентированного обучения студентов экономических специальностей в современных условиях развития общества и его интеграции в международное пространство, раскрыто сущность методов преподавания иностранного языка, которые необходимы для успешного проведения занятия и достижения поставленной цели. Также был сделан вывод о том, что высшим учебным заведениям необходимо уделять особое внимание преподаванию английского языка профессионального направления.

Tymoshchuk I. V. Features of Professionally-Oriented English Teaching for the Students of Economic Specialties.

The process of the education reformation in Ukraine requires the preparation of the today's specialists with a high level of foreign languages knowledge. Their competitiveness depends not only on the knowledge of professional subjects but also on the person's creativity, his / her level of education, the humanitarian culture and, first of all, the knowledge of foreign languages. Nowadays foreign communication becomes the main component of the professional activity. That's why they pay the special attention to the professional specificity incorporation while studying foreign languages. Most of all, this problem concerns specialists on economy, finance, international economy and accounting. Thus, there are new requirements as to the methods of teaching foreign languages, especially English, which is the most widely spread. So, there is the constant search for ways of improving the system of education. The research of our article is based on the experience and practice of teaching English language. We outline the objectives and the content of the economic students' professionally-oriented language in the modern conditions of the social development and integration into the international space; the essence of English teaching methods needed for the successful conduction of a lesson and for achievement of its goals are defined. In this work we used different methods among them: dialectical, structural and logical, the method of analysis which helped us to come to the conclusion that higher educational institutions should pay the special attention to the teaching of professionally-oriented English which is of high importance nowadays but, nevertheless, has its specific features. New technologies, well-prepared material, correctly defined methods of giving information to the students and, first of all, the teacher's proficiency are the components of a well-done lesson.